

НАРОДНІ ХУДОЖНІ ПРОМИСЛИ: МАНДРІВКА КРІЗЬ ТРАДИЦІЇ СВІТУ

ДАЙДЖЕСТ

“
Географічне зазначення – це не лише юридичний статус. Це визнання глибини традиції, коріння ремесла, зв'язку майстра з місцем, яке надихає. Реєстрація такого зазначення допомагає зберегти унікальність виробу, захистити його від підробок і донести справжню цінність до ширшого кола людей. Для майстра це можливість заявити про себе, посилити довіру до своєї праці, розвивати справу, що передавалась поколіннями. А для світу шанс побачити, почути і відчувати живу культуру України через дотик до справжнього.”

Директор Державної організацій «Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій»

Олена ОРЛЮК

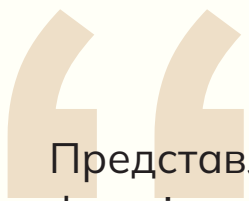
“
Кожен виріб майстра – це частинка живої спадщини, закладена в формах, орнаментах і руках, що творять з любов'ю. Але щоб ця спадщина не втрачалася, не знецінювалась і не копіювалась без дозволу, її потрібно захищати.

Знання про інтелектуальну власність дають майстрам силу – силу зберегти автентичність, зміцнити довіру до своєї справи, офіційно визнати її цінність. А такі інструменти, як географічне зазначення, допомагають не просто захистити виріб, а зробити його впізнаваним і шанованим у світі.”

Ольга КУЛІНІЧ

Начальник департаменту «Академія інтелектуальної власності» Державної організацій «Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій»

Передмова

Представлене видання присвячене унікальному світові народних художніх промислів – формі культурного самовираження, що супроводжує людство з давніх часів. Через ремесла люди передавали не лише знання та навички, а й своє світобачення, емоції, пам'ять про предків і глибокий зв'язок з рідною землею. Майстри з покоління в покоління зберігали й примножували ці традиції, створюючи вироби, що поєднують красу, змістовність та характер часу.

Народні художні промисли охоплюють різноманітні види діяльності – від ткацтва, вишивки, гончарства, різьблення, лозоплетіння до художньої обробки металу, дерева, скла чи емалі. Вони постійно розвиваються, зберігаючи автентичність, але й чутливо реагуючи на сучасні виклики, зокрема появу нових матеріалів і технологій.

У добу цифровізації інтерес до ручної роботи не зникає – навпаки, зростає. Люди дедалі більше цінують речі, що мають історію, глибину, ідентичність. Однак, щоби такі цінності не були втрачені чи спотворені, необхідно забезпечити їх правову охорону.

Серед інструментів інтелектуальної власності особливу роль відіграє географічне зазначення – правовий механізм, що підкреслює нерозривний зв'язок між виробом, його якісними характеристиками та місцем походження. Такий статус не лише охороняє виріб від підробок, а й офіційно визнає його унікальність, сприяє зростанню довіри, відкриває нові можливості для просування, експорту та розвитку локального туризму.

У цьому дайджесті зібрано приклади народних промислів із різних країн світу, які отримали статус географічного зазначення. Інформація підготовлена на основі даних Державного реєстру України назв місць походження та географічних зазначень походження товарів і прав на використання зареєстрованих кваліфікованих зазначень походження товарів та Міжнародного реєстру Лісабонської системи реєстрації найменувань місць походження та географічних зазначень.

Це видання підкреслює важливість географічних зазначень як інструмента збереження нематеріальної культурної спадщини та економічної підтримки майстрів. Попри надзвичайне багатство української ремісничої культури, кількість зареєстрованих географічних зазначень для традиційних виробів досі залишається невеликою.

Надання ремеслу такого статусу – це не лише про охорону. Це про визнання глибини традицій, унікальності технік, історій і спільнот, що стоять за кожним творінням. Географічне зазначення – це шанс зберегти спадщину живою та дати їй нове життя у сучасному світі.

Зміст

Передмова	3
РОЗДІЛ 1 - НАРОДНІ ХУДОЖНІ ПРОМИСЛИ УКРАЇНИ	6
✿ Петриківський розпис (декоративно-орнаментальне малярство, Петриківка)	7
✱ Кролевецькі рушники (рушники, створені в техніці ручного переборного ткацтва, Кролевець)	8
РОЗДІЛ 2 - НАРОДНІ ХУДОЖНІ ПРОМИСЛИ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН	9
БОЛГАРІЯ	
✱ Trojanska keramika (керамічні вироби, Троян)	10
ЧЕХІЯ	
✿ Kraslické hudební nástroje (музичні інструменти, Красліце)	11
✱ Kraslické krajky (мистецтво виготовлення мережива, Красліце)	12
✿ Český porcelán (порцеляна, Чехія)	13
✱ Duchcovský porcelán (порцеляна, Духцов)	14
✱ Karlovarský porcelán (порцеляна, Карлові Вари)	15
✱ Valašskomeziříčský gobelín (мистецтво виготовлення гобеленів, Валашське Мезиржичі)	16
✱ Jindřichohradecký gobelín (мистецтво виготовлення гобеленів, Індржихув-Градець)	17
✿ Jablonecké sklo (технічне та декоративне скло, Яблонець-над-Нисою)	18
✱ Jablonecká krystalerie (предмети побуту та декору, виготовлені з особливого скла, Яблонець-над-Нисою)	19
✿ Jablonecké zboží (вироби зі скла, Яблонець-над-Нисою)	20
✱ Jablonecká bižuterie (прикраси, Яблонець-над-Нисою)	21
✱ Železnobrodské sklo (скляні вироби, Железни-Брод)	22
✱ Železnobrodské figurky (фігурки з художнього скла, Железни-Брод)	23
✱ Český křišťál (скляні вироби, Чехія)	24
✱ České sklo (дуге скло, Чехія)	25
✿ Český granátový šperk (вироби з чеського гранату, Чехія)	26

ФРАНЦІЯ

- ✦ Émaux de limoges (техніка обробки виробів емалі, Лімож) 27
- ✦ Mouchoirs de cholet (червоно-біла хустинка, Шоле) 28
- ✦ Poterie de vallauris (художня кераміка, Франція) 29

УГОРЩИНА

- ✦ Budafok (емальований посуд, Будафок) 30
- ✦ Bonyhád (емальований посуд, Боньхад) 31
- ✦ Herend (вироби з порцеляни, Херенд) 32
- ✦ Halas, Kiskunhalas (майстерність виготовлення мережива, Кішкунгалаш) 33

МЕКСИКА

- ✦ Talavera (глиняні вироби, Пуебла) 34

ПЕРУ

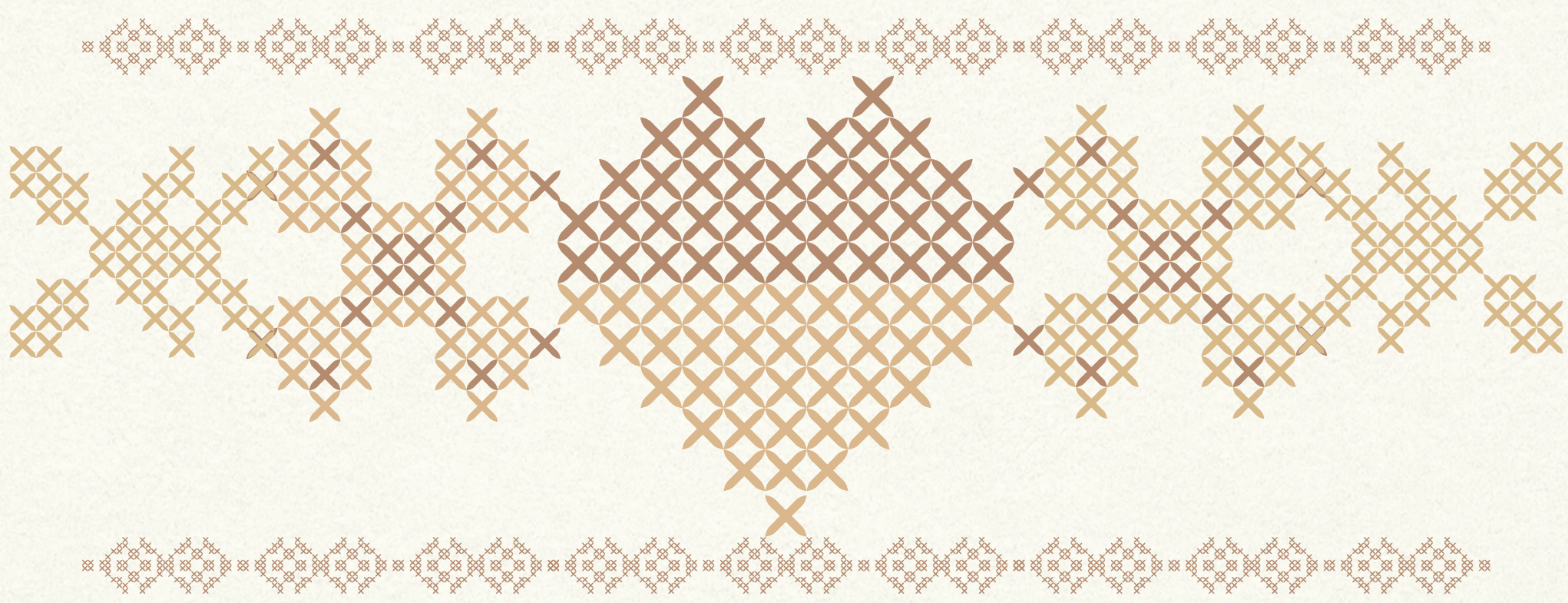
- ✦ Chulucanas (кераміка, Чулункас) 35

СЕРБІЯ

- ✦ Злакуса (техніка виготовлення глиняних виробів, Злакуса) 36
 - ✦ Пешкири шабачког краја (рушники ручної роботи, Шабаць) 37
- 38

Післямова

РОЗДІЛ 1. НАРОДНІ ХУДОЖНІ ПРОМИСЛИ УКРАЇНИ

Петриківський розпис – декоративно-орнаментальне малярство, що виникло наприкінці XIX – на початку XX століття в селі Петриківка на Дніпропетровщині.

Його розвиток тісно пов'язаний із місцевими традиціями та особливою атмосферою свободи, що панувала тут завдяки козацьким зимівникам.

У 2013 році Петриківський розпис було внесено до **Репрезентативного списку нематеріальної культурної спадщини людства ЮНЕСКО**.

Особливістю петриківського розпису є переважання рослинного орнаменту. До того ж, лише в петриківському розписі існують такі фантастичні квіти як «цибулька» і «кучерявка».

Цікавим є те, що лінії стебел і гілок рослин у розписі не перетинаються між собою.

Фото: <https://petrykivka.jimdofree.com>

Для розпису характерне контрастне поєднання кольорів, де переважають червоні і зелені відтінки. Інструменти, якими користувалися давні майстрині «малювальниці»:

- Пальчик майстрині (тицяння калинки пальцем);
- Рогозина (частина стебла від рослини);
- Тоненькі трісочки;
- Сірники.

Для того, щоб промалювати найтонші деталі, виготовляли пензлик з котячої шерсті (кошачка).

Фото: <https://petrykivka.jimdofree.com>

Петриківський розпис охороняється як географічне зазначення (номер реєстрації 3121 від 26.10.2020).

Кролевецькі рушники – рушники, створені в техніці ручного переборного ткацтва, родом із українського міста Кролевець. Кролевецькі рушники є невід'ємною частиною нематеріальної культурної спадщини України.

З кінця XVII століття місто Кролевець стає центром поліського ткацького мистецтва.

Кролевецькі рушники тчуться у складній техніці ручного перебору, переважно одnobічного, у поєднанні з ремізно-човниковим ткацтвом, бавовняними нитками червоного та білого кольорів.

Рушники мають також обрядове значення, оскільки це важливий атрибут обрядів вінчання та весілля.

Ткачі передавали навколишній світ за допомогою умовних знаків:

- прямою горизонталлю – землю,
- хвилястою – воду,
- хрестом – вогонь.

Фото: <https://www.facebook.com/krolevetstkatctvo>

Основний орнамент Кролевця – мотив дерева-квітки.

Фото: <https://www.facebook.com/krolevetstkatctvo>

Кролевецькі рушники охороняються як географічне зазначення (номер реєстрації 3120 від 26.10.2020).

РОЗДІЛ 2.

НАРОДНІ ХУДОЖНІ ПРОМИСЛИ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Trojanska keramika – керамічні вироби з міста Троян – центру гончарного мистецтва Болгарії.

Гончарний промисел у цьому регіоні існував століттями, однак, особливий впізнаваний троянський стиль кераміки почав простежуватись в епоху Болгарського Відродження у XVII-XIX століттях.

Традиційно глиняний посуд розписували жінки, кожна з яких мала свій власний візерунок. Вони наносили жовту, коричневу та зелену фарбу за допомогою бичачих рогів та пір'я або розмазували фарбу кінчиками пальців.

Однією з типових деталей розпису є краплеподібний візерунок.

Фото: <https://www.facebook.com/tpk.trojanska.ceramika>

Місто багате на поклади глини, що необхідна для виготовлення якісної кераміки. Глина з цього регіону має яскраво-червоний колір, який після випалу набуває глибокого червоно-коричневого відтінку. Для ліплення посуду використовують гончарне коло з ножним приводом. Далі вироби обпалюють у спеціальних печах.

У місті Троян гончарному мистецтву починають навчати учнів ще з середньої школи.

Фото: <https://www.facebook.com/>

Фото: https://www.facebook.com

Фото: https://www.facebook.com

Trojanska keramika внесено до Лісабонської системи як географічне зазначення (номер реєстрації 651 від 06.03.1978).

Kraslické hudební nástroje – музичні інструменти з містечка Красліце, що знаходиться в Чехії.

Виробництво скрипок у Красліце розпочалось у XVII столітті. Вже у XVIII столітті, з розквітом оркестрової музики, місцеві майстри почали виробляти також й духові інструменти. Спершу вони зосередились на дерев'яних духових, а згодом створювали мідні.

Раніше майстри виготовляли деталі інструментів вдома, а найдосвідченіші з них, збирали деталі у готові вироби. Згодом, цей метод поступово витіснило фабричне виробництво. До кінця XIX століття в місті функціонувало 11 фабрик, де працювало близько 300 робітників.

Гігантський духовий інструмент «**Maxituba**» (макситуба), який потрапив до Книги рекордів Гіннеса, був створений у Красліце приблизно у 1910-1911 роках для Всесвітньої виставки в Нью-Йорку 1913 року.

Цей унікальний інструмент придатний для гри, проте для його звучання потрібні двоє музикантів: один має видувати повітря, а інший грати.

Фото: <https://www.amati.cz/en/about-us>

Kraslické hudební nástroje внесено до Лісабонської системи як географічне зазначення (номер реєстрації 21 від 22.11.1967).

Kraslické krajky – мистецтво виготовлення мережива з чеського міста Красліце.

Коли у XVII столітті видобуток руди в Красліце занепав, мешканці міста почали шукати нові можливості для заробітку, що стало поштовхом для розвитку текстильного виробництва.

У XVIII столітті народні промисли переросли в потужну індустрію, де мереживна та текстильна справа поступово перейшли від домашнього ремесла до фабричного виробництва. Важливу роль у цьому зіграли брати Старк, заснувавши фабрику мережива, вишивки та штор, яка стала символом місцевої текстильної традиції.

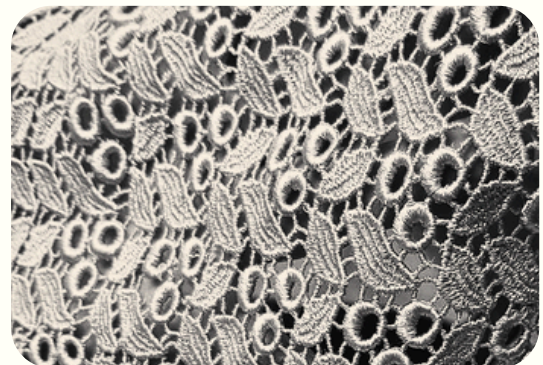
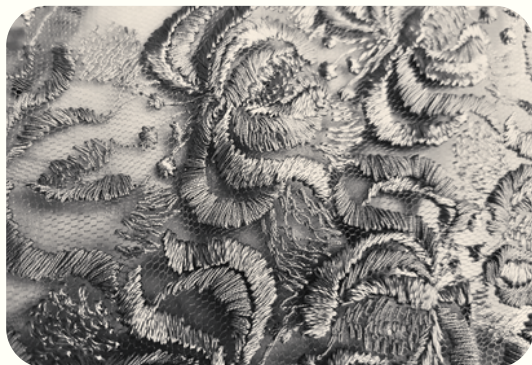
Раніше майстри виготовляли деталі інструментів вдома, а найдосвідченіші з них, збирали деталі у готові вироби. Згодом, цей метод поступово витіснило фабричне виробництво. До кінця XIX століття в місті функціонувало 11 фабрик, де працювало близько 300 робітників.

Мереживо з Красліце вирізняється складними візерунками та техніками, зокрема вишивкою бавовняною ниткою на шовкових тканинах.

Цей метод надає мереживу особливої витонченості та унікальності.

Фото: <https://sokolovsky.denik.cz/>

Kraslické krajky внесено до Лісабонської системи як географічне зазначення (номер реєстрації 22 від 22.11.1967).

Český porcelán – порцеляна з Чехії, перші згадки про виробництво якої датуються серединою 90-х років XVIII століття.

Поштовхом до розвитку порцелянового виробництва було несподіване відкриття покладів якісного каоліну в регіоні. Каолін – один з різновидів глини, що має білий колір та поєднуючись з іншими компонентами, утворює основу для виготовлення порцелянового посуду.

Чеську порцеляну зазвичай прикрашають технікою підглазурного розпису, що здійснюється ручним способом.

Після першого випалу на поверхню порцеляни наносять малюнок, який потім покривають глазур'ю.

Далі виріб знову обпалюють у печі при температурі **1200-1500°C**. В результаті глазур утворює міцний шар із зображенням, що залишається стійким до відколів та відшарування.

Фото: <https://cesky.porcelan.cz/>

Фото: <https://cesky.porcelan.cz/>

Фото: <https://cesky.porcelan.cz/>

Фото: <https://cesky.porcelan.cz/>

Раніше майстри виготовляли деталі інструментів вдома, а найдосвідченіші з них, збирали деталі у готові вироби. Згодом, цей метод поступово витіснило фабричне виробництво. До кінця XIX століття в місті функціонувало 11 фабрик, де працювало близько 300 робітників.

Český porcelán внесено до Лісабонської системи як географічне зазначення (номер реєстрації 27 від 22.11.1967).

Duchcovský porcelán – порцеляна з містечка Духцов, що знаходиться у західній частині Чехії.

Duchcovský porcelán – це символ багатовікової майстерності, що зачаровує своєю витонченістю та неповторним стилем. Саме у місті Духцов у 1853 році була заснована одна з перших фабрик з виробництва порцеляни в Чехії.

Ручна робота, що передається майстрами з покоління в покоління вже понад півтора століття, надає кожному виробу унікальність та особливу цінність, зберігаючи багатовікові традиції.

Фото: <https://www.dumporcelanu.com>

Фото: <https://www.dumporcelanu.com>

Фото: <https://www.dumporcelanu.com>

Порцеляна з містечка Духцов відома своїми декоративними виробами, зокрема фігурками, які зображують людей, тварин та міфічних персонажів.

Кожна з них вирізняється деталізацією, реалістичністю, плавними лініями, витонченими формами та рослинними мотивами. Це й надає порцеляні особливого характеру та впізнаваності.

Duchcovský porcelán внесено до Лісабонської системи як географічне зазначення (номер реєстрації 28 від 22.11.1967).

Karlovarský porcelán – порцеляна з міста Карлові Вари, Чехія, яку виготовляють вже понад два століття.

Історія Karlovarský porcelán розпочалась у XVIII столітті, коли в регіоні були знайдені поклади високоякісного каоліну – сировини, необхідної для виробництва порцеляни.

Згодом, завдяки таланту місцевих майстрів та використанню унікальних технологій, порцеляна, виготовлена у Карлових Варах, здобула світову славу.

Секрет порцеляни полягає саме в особливості сировини – каоліні, який видобувається виключно в околицях Карлових Вар.

Матеріал має унікальний мінеральний склад, що впливає на його властивості та зовнішній вигляд.

Фото: <https://www.dumporcelanu.cz/>

Зазвичай вироби розписують вручну, зображуючи класичні візерунки та часто оздоблюють золотим сямвом.

Завдяки процесу випалу, що відбувається при високих температурах (близько 1405°C), порцеляна набуває міцності, зберігаючи свою красу на довгі роки.

Фото: <https://www.dumporcelanu.cz/>

Karlovarský porcelán внесено до Лісабонської системи як географічне зазначення (номер реєстрації 29 від 22.11.1967).

Valašskomeziříčský gobelin – мистецтво виготовлення гобеленів з містечка Валашське Мезиржичі, що розташоване у східній частині Чехії.

Традиція виготовлення гобеленів з Валашське Мезиржичі має понад 125-річну історію і поєднує образотворче мистецтво з класичними текстильними техніками, що дозволяє створювати унікальні настінні композиції.

Гобелени виготовляються вручну, де кольорову вовняну пряжу переплітають з основою, формуючи складні художні мотиви. Процес включає використання двох технік: класичне гобеленове ткацтво та східну методику вузликового переплетення.

Саме ручне плетіння дозволяє художньо використовувати кольорову пряжу в необмеженій гамі кольорів.

Для роботи застосовують неочищену вовну, блискітки, золото, декоративні нитки та луб'яні волокна.

Унікальні ткацькі верстати дають змогу створювати гобелени шириною до шести метрів, без обмеження довжини, а також круглі й овальні килими з різною висотою ворсу.

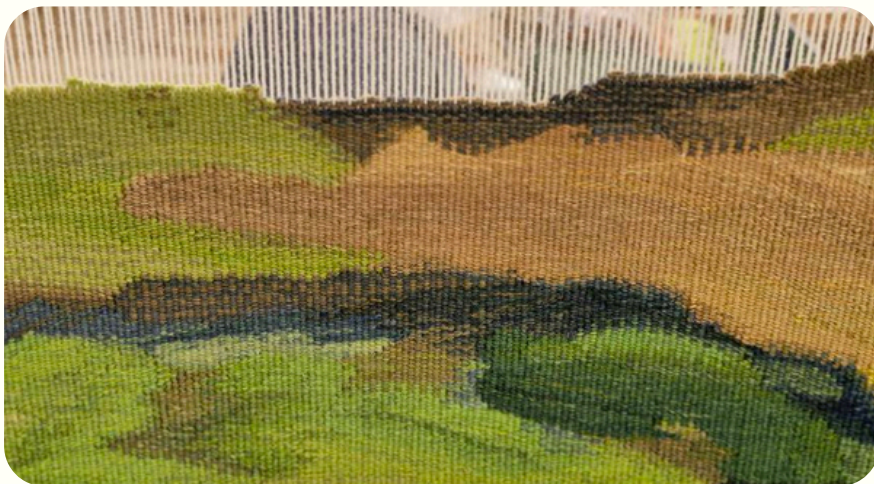

Фото: <https://www.facebook.com/photo>.

Фото: <https://www.facebook.com/>

Valašskomeziříčský gobelin внесено до Лісабонської системи як географічне зазначення (номер реєстрації 55 від 22.11.1967).

Jindřichohradecký gobelin — мистецтво виготовлення гобеленів з міста Йіндржихув-Градець, що знаходиться на півдні Чехії.

Гобелени з Йіндржихув-Градец почали виготовляти у 1910 році, коли текстильна художниця та реставраторка Марія Тейніцєрова заснувала у місті гобелєнову майстерню.

Майстерня швидко здобула визнання завдяки високій якості виробів та співпраці з провідними митцями, зокрема Максом Швабінським і Карелом Сволінським, художні твори яких використовувались для створення гобелєнових сюжетів.

Технологія виготовлення гобеленів ґрунтується на **традиційному ручному ткацтві**, що дозволяє досягати високої точності і виразності в деталях.

Для роботи використовують широкий спектр матеріалів: від натуральної нефарбованої вовни до блискучих та декоративних ниток.

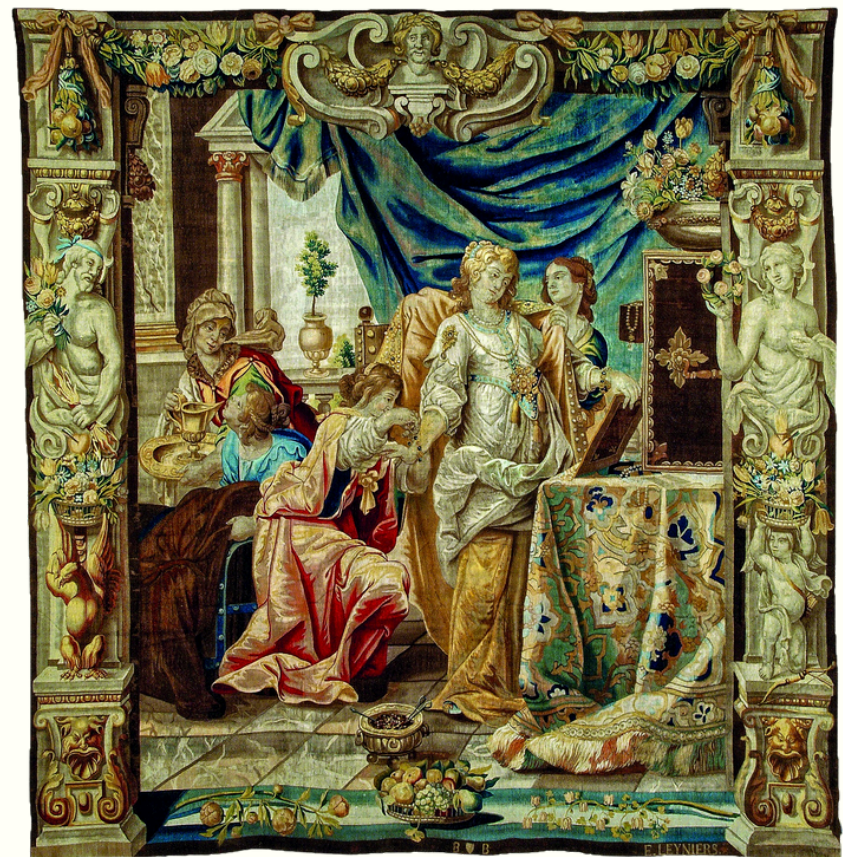

Фото: https://www.facebook.com/dumgobelinu/photos_by

Jindřichohradecký gobelin внесено до Лісабонської системи як географічне зазначення (номер реєстрації 56 від 22.11.1967).

Jablonecké sklo – технічне та декоративне скло, що виробляється у місті Яблонець-над-Нисою, Чехія.

Історія склоробства міста Яблонець-над-Нисою сягає своїм корінням у XVI століття, коли в цьому регіоні з'явились перші майстри, які почали працювати зі склом.

Спочатку зусилля майстрів були спрямовані на виготовлення простих ужиткових виробів, але навіть на цьому етапі їхня майстерність у роботі з таким крихким матеріалом, як скло, була вражаючою.

Фото: www.czechglassguide.cz

Фото: www.czechglassguide.cz

Фото: www.czechglassguide.cz

Вже в ті часи вони знаходили інноваційні методи обробки скла, що дозволяли створювати вироби з високою точністю та естетичною привабливістю.

Jablonecké sklo охоплює широкий спектр як технічних, так і декоративних виробів, зокрема видувне та пресоване скло. Особливе визнання здобули мозаїка та намистини, які стали основою для створення новаторських декоративних елементів із скла.

Jablonecké sklo внесено до Лісабонської системи як географічне зазначення (номер реєстрації 62 від 22.11.1967).

Jablonecká krystalerie – предмети побуту та декору, виготовлені з особливого скла, що виробляється в чеському місті Яблонець-над-Нисою.

З другої половини XVIII століття, завдяки революційній технології пресування скла, у місті Яблонець-над-Нисою почали виготовляти широкий асортимент скляних виробів.

Пляшки, чорнильниці, попільнички та столові аксесуари швидко здобули популярність на європейському ринку, привертаючи увагу поціновувачів витонченого дизайну та високої якості.

Для продукції **Jablonecká krystalerie** використовують натрієво-калієве або свинцеве скло, яке піддається складним процесам різання та полірування. Завдяки цьому кожен витвір має унікальний вигляд.

Фото: www.preciosa-eshop.com

Фото: www.preciosa-eshop.com

Фото: www.preciosa-eshop.com

Додаткові техніки, такі як гравіювання, фарбування чи позолота, надають виробам вишуканості та елегантності, а майстерно оброблені навіть найменші деталі перетворюють предмети побуту та декору на справжнє мистецтво.

Jablonecká krystalerie внесено до Лісабонської системи як географічне зазначення (номер реєстрації 63 від 22.11.1967).

Jablonecké zboží – вироби зі скла, що походять з чеського міста Яблонець-над-Нисою.

Яблонець-над-Нисою відоме різноманіттям скляних виробів, що здавна виробляються у місті: прикраси, гудзики, ялинкові іграшки, підвіски для люстр, декоративне скло тощо.

З XIX століття у тут дбайливо зберігають традиції видування скла, що дозволяє створювати прикраси різноманітних форм та розмірів.

Саме ялинкові прикраси з Яблонець-над-Нисою впізнавані оригінальними формами, яскравими кольорами та вишуканим декором.

Для оздоблення скляних виробів застосовують різні техніки:

- щоби надати глянцевий, матовий чи порцеляновий ефект, скло покривають спеціальними лаками;
- розпис виконують тонкими пензлями чи піпетками, доповнюючи малюнки блискітками, скляним пилом та кольоровим піском.

Фото: www.instagram.com

Фото:
<https://www.facebook.com/czechcentreathens/>

А для створення складних орнаментів використовують розпилення фарби, шовкографію або тамподрук, що дозволяє досягти деталізованості й багат шаровості візерунків.

Jablonecké zboží внесено до Лісабонської системи як географічне зазначення (номер реєстрації 64 від 22.11.1967).

Jablonecká bižuterie – прикраси, що виготовляються на півночі Чехії, у місті Яблонець-над-Нисою.

Початок виробництва й торгівлі прикрасами датується початком XVIII століття. Спочатку прикраси виготовляли зі скляних камінців та бісеру, а згодом асортимент розширився й до металевих виробів: сережки, намиста та брошки.

У XIX столітті прикраси з міста Яблонець-над-Нисою завоювали світ, випереджаючи всі інші міста за розмаїттям й масштабами виробництва. Десятки тисяч людей були зайняті у виробництві й торгівлі прикрасами.

У 1921 році промисловість міста досягла свого розквіту: 667 підприємств експортували прикраси та скло на 2,2 мільярда чеських крон. У першій половині XX століття Яблонець-над-Нисою забезпечував близько 8% усього експорту Чехословаччини.

Для виготовлення прикрас майстри працюють із різними матеріалами:

- склом,
- кришталем,
- дорогоцінними металами та камінням,
- використовуючи техніки огранювання,
- гравіювання,
- емалювання й філіграні.

Фото: <https://www.bizuterie-bijoux.cz>

Фото: <https://www.bizuterie-bijoux.cz>

Фото: <https://www.bizuterie-bijoux.cz>

Jablonecká bižuterie внесено до Лісабонської системи як географічне зазначення (номер реєстрації 65 від 22.11.1967).

Železnobrodské sklo – скляні вироби, що походять з чеського міста Железни-Брод, відомого своєю давньою традицією склоробства.

Скляне виробництво у Железни-Брод почало розвиватись з середини XIX століття, коли в сусідньому місті стало популярним ремісниче виготовлення та обробка дрібних скляних виробів.

Основою виробу є якісна скляна маса, до якої додають оксиди металів, що визначають колір і характеристики скла.

Місцеві майстри зосередились на створенні художнього скла: ваз, мисок, декоративних фігур.

Відомі склодуви, такі як **Мілослав Клінгер**, працювали у цьому місті, створюючи унікальні вироби, відомі гармонійними кольоровими переходами та оригінальними формами.

Фото: <https://www.starozitnosti.cz>

Фото: <https://www.starozitnosti.cz>

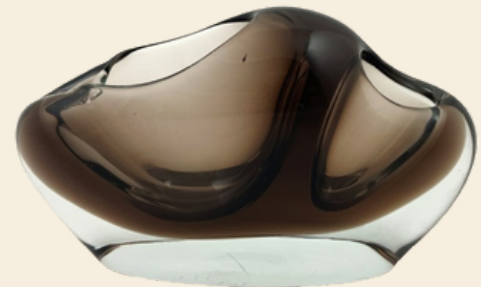

Фото: <https://www.starozitnosti.cz>

Формування здійснюється **методом видування** – розплавлений матеріал набирають на трубку, обертають та поступово надають бажаної форми. Щоби зробити скло міцним, його повільно охолоджують у спеціальних печах, що запобігає утворенню дефектів.

Завершальний етап – кропітка робота майстрів, які надають кожному виробу особливого вигляду. Вони вручну шліфують, гравіюють або застосовують інші техніки художньої обробки, перетворюючи скло на справжній витвір мистецтва.

Železnobrodské sklo внесено до Лісабонської системи як географічне зазначення (номер реєстрації 66 від 22.11.1967).

Železnobrodské figurky – фігурки з художнього скла, виготовлені у місті Железни-Брод, Чехія.

Історія Železnobrodské figurky тісно пов'язана Ярославом Брехтою – видатним професором скляної школи в Железни-Брод і новатором у створенні скляних фігурок. Саме він у співпраці з досвідченими склодувами на початку 1920-х років запровадив й розвинув виробництво скляних фігурок у Чехії.

Майстри поступово вдосконалювали техніки створення виробів, експериментуючи зі склом, відкриваючи нові способи його формування. Так з'явилися різні види фігурок, кожен із яких відображав унікальний підхід до роботи з матеріалом:

- **Фігурки на шпильках** – скляну масу наносили на металеву шпильку, створюючи мініатюри тварин, фруктів та інших простих об'єктів.
- **Зшиті фігурки** – розігріте скло намотували на дріт, формуючи окремі деталі, які згодом з'єднували ниткою.
- **Мальовані фігурки** – розплавлені скляні стрижні згинали, витягували та доповнювали краплями кольорового скла для створення більш складних форм.
- **Дротяні фігурки** – основа фігур складалась з дроту, на який нанизували скляні елементи, забезпечуючи гнучкість й міцність виробу.

Фото: <https://www.detesck.cz>

Železnobrodské figurky внесено до Лісабонської системи як географічне зазначення (номер реєстрації 67 від 22.11.1967).

Český křišťál – скляні вироби, що стали символом майстерності чеських ремісників.

Склоробство в Чехії зародилось в гірських регіонах, які були природно багаті на необхідну сировину: букову деревину, кварц, вапняк і воду.

Розквіт галузі припав на період правління імператора Рудольфа II, який у XVI столітті перетворив Прагу на центр науки й мистецтва. Саме в цей період проводились перші експерименти з гравіюванням, що заклали фундамент майбутньої слави чеського скла.

Також, одним із ключових факторів успіху чеського склоробства став високоякісний пісок, необхідний для виготовлення скла. Його значні поклади зосереджені в північній частині Чехії, що сприяло розвитку потужної скляної промисловості в цьому регіоні.

Майстри, намагаючись відтворити венеціанське тонкостінне скло, експериментували з чеським гравіюванням, що призвело до створення унікального матеріалу з високим блиском та досконалим заломленням світла.

Калієво-кальцієве скло з додаванням оксиду свинцю стало ідеальним матеріалом для складного гравіювання та різання, що дозволило створювати витончені та детально опрацьовані вироби. Завдяки цим технічним досягненням чеські скляні вироби здобули світове визнання й стали символом якості та майстерності в склоробстві.

Фото: <https://www.crystalporcelan.cz>

Фото: <https://www.crystalporcelan.cz>

Фото: <https://www.crystalporcelan.cz>

Český křišťál внесено до Лісабонської системи як географічне зазначення (номер реєстрації 73 від 18.12.1967).

České sklo – дуте скло, що виготовляється за старовинними чеськими традиціями та внесено до репрезентативного списку нематеріальної культурної спадщини людства ЮНЕСКО.

Історія чеського скла сягає XVII-XVIII століть, коли з'являються перші письмові згадки про виробництво цього матеріалу (найдавніша з них датується 1162 роком). Однак археологічні знахідки свідчать, що ще кельтські племена, які жили на цих землях близько 400 р. до н.е., володіли мистецтвом склоробства.

У минулому, технологія виплавлення скла була таємницею, тож передавалась в родині майстрів від батька до старшого сина.

Спочатку чеські майстри зосереджувались на виготовленні віконного скла. Проте, з часом, використовуючи накопичений досвід, вони почали створювати вишуканий посуд та декоративні вироби, які згодом стали одними з найцінніших зразків європейського мистецтва.

Фото: <https://www.deteksk.cz/>

Унікальність чеського дутого скла полягає в технології його виробництва без видимих швів, що досягається завдяки традиційним методам видування.

А також високий вміст свинцю у склі забезпечує його характерний мелодійний дзвін, який є відмітною ознакою оригінальної продукції.

Фото: <https://www.deteksk.cz/>

České sklo внесено до Лісабонської системи як географічне зазначення (номер реєстрації 74 від 18.12.1967).

Český granátový šperk – вироби з чеського гранату – дорогоцінного каменю, який зустрічається в центральному нагір'ї Чехії.

Протягом середньовіччя гранат користувався великою популярністю серед чеських ювелірів та використовувався для створення літургійних предметів, медальйонів, каблучок й брошок.

Чеський гранат обробляється за різними традиційними техніками, одна з яких – абдекова. Ця техніка передбачає ретельне шліфування та ограновування за допомогою ручних інструментів, що забезпечує максимальну точність й збереження природної краси каменю.

Водночас, з кінця 1920-х років набрала популярності зернова техніка, яка дозволяє отримати тонке, але міцне огранювання за допомогою карпенів – спеціальних інструментів, що працюють за принципом гравірування.

Така техніка дозволяє створювати прикраси з високою прозорістю довогоцінного каміння та його відмінною блискучістю.

Фото: www.ceskegranaty.cz/

З розвитком ювелірного виробництва, чеський гранат почав використовуватись для виготовлення більш різноманітної продукції: фоторамки, пензлі, декоративні оправы для сувенірів. Сьогодні каміння здебільшого використовується для створення ювелірних виробів.

Фото: <https://www.ceskegranaty.cz>

Фото: <https://www.ceskegranaty.cz>

Český granátový šperk внесено до Лісабонської системи як географічне зазначення (номер реєстрації 563 від 08.01.1973).

Émaux De Limoges – техніка обробки виробів емалі, що зародилась у французькому місті Лімож.

Емаль – це скляний порошок з металевими оксидами, який наноситься на мідну основу. Під час обпалювання він плавиться, створюючи гладку блискучу поверхню.

У середньовіччі популярними були виїмчасті емалі, де поглиблення на металевих пластинах заповнювались емалевим матеріалом.

Перші вироби виконані в такій техніці з'явились в XI столітті. Емалі часто використовувались для релігійних потреб, наприклад, для створення хрестів та релікваріїв.

Фото: <https://fr.wikipedia.org>

Згодом, майстри почали комбінували непрозорі, прозорі та опалові емалі, використовуючи традиційні техніки, проте працюючи вже в нових стилях.

Фото: www.eleonaure.com

Фото: www.eleonaure.com

Так у XIX столітті популярними стали емалеві мініатюри, найчастіше з зображенням профілів жінок.

Їх одяг та головні убори нерідко доповнювали золотими та срібними фольгами, покритими напівпрозорими емалями.

Фото: www.eleonaure.com

Для створення таких мініатюр, через їх невеликий розмір, необхідно було виконати до 20 етапів нанесення малюнку, а також провести до 12 випалів при температурах від 950°C до 750°C.

Émaux De Limoges внесено до Лісабонської системи як географічне зазначення (номер реєстрації 472 від 20.12.1967).

Mouchoirs De Cholet – червоно-біла хустинка з містечка Шоле на заході Франції.

Місто Шоле здавна спеціалізувалось на ткацтві. У 1900 році співак Теодор Ботрель прославився виконанням пісні «Mouchoir rouge de Cholet» («Червона хустинка Шоле»), яка висвітлювала ключовий епізод Вандейських війн.

Згодом було зареєстроване окреме географічне зазначення – Toile De Cholet, що позначає червоно-білу тканину, з якої виготовляють похідні товари.

Пісня про Французьку революцію згадує, як під час битви при місті Шоле, генерал Анрі де ла Рошжакелен прикріпив білі хустки до свого капелюха, грудей і боків, аби його війська краще бачили генерала. Однак ці хустки швидко стали мішенню і згодом забарвилися його кров'ю.

Саме під час прослуховування цієї пісні, підприємця з Шоле Леона Маре осяяла геніальна ідея – почати виробництво хустинки, про яку співається.

Червоно-білий малюнок, користується великим попитом у Франції, тож на його основі виготовляють різноманітні товари, зокрема: іграшки, одяг, сумки, рушники тощо.

Фото: <https://www.ot-cholet.fr/boutique/bandeau-en-soie.html>

Фото: <https://www.ot-cholet.fr>

Фото: <https://www.ot-cholet.fr>

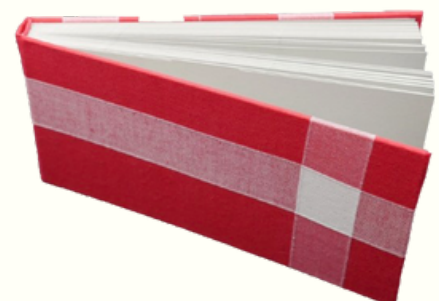

Фото: <https://www.ot-cholet.fr>

Mouchoirs De Cholet внесено до Лісабонської системи як географічне зазначення (номер реєстрації 473 від 20.12.1967).

Toile De Cholet внесено до Лісабонської системи як географічне зазначення (номер реєстрації 474 від 20.12.1967).

Poterie De Vallauris – художня кераміка, родом із Франції.

Місто Валлоріс здавна славилось своїми покладами глини, що сприяло розвитку гончарної справи.

Проте, саме у 1950-х роках гончарна справа міста зазнала справжнього розквіту, коли Пабло Пікассо обрав місто Валлоріс своїм мистецьким притулком.

Присутність Пікассо привернула інтерес до міста інших талановитих митців, зокрема: Сюзанни Раміє, Роджера Капрона та Жана Дерваль. Такий творчий потік сприяв відродженню місцевої кераміки та появі нових майстрів-гончарів.

Майстри сміливо поєднували експресіоністські форми з середземноморською чуттєвістю, що знайшло своє відображення в керамічних сюжетах, де домінують дві тенденції: зображення тварин та геометричні орнаменти.

Фото: <https://www.instagram.com>

Фото: <https://www.instagram.com>

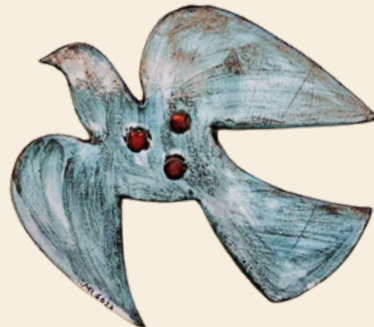

Фото: <https://www.instagram.com>

Фото: <https://www.instagram.com>

Poterie De Vallauris внесено до Лісабонської системи як географічне зазначення (номер реєстрації 475 від 20.12.1967).

Budafok – емальований посуд, що походить з одного з районів міста Будапешт, а саме – Будафок.

Назва емальованого посуду пов'язана з назвою відомого угорського заводу **Budafok**, де виготовляли не лише емальовані горщики, а й печі, сантехніку та посуд з рідкої емалі.

Для декорування виробів застосовували кілька унікальних технік, що надавали кожному виробу особливості. Таке мистецьке оформлення перетворює звичайний посуд на справжній витвір мистецтва.

Найпоширенішими техніками були:

- **Шовкографія** – нанесення малюнків за допомогою спеціальних сітчастих трафаретів, що дозволяло відтворювати складні орнаменти, мотиви та написи з високою точністю;
- **Трафаретний розпис** – спосіб нанесення зображень, що забезпечував геометричну чіткість та підкреслював художню виразність;
- **Сграфіто** – прийом, що полягав у нанесенні кількох шарів кольорової емалі з подальшим процарапуванням верхнього шару, відкриваючи нижній колір та формуючи рельєфні візерунки й малюнки.

Фото: <https://galeriasavaria.hu/en/katalogus>

Фото: <https://galeriasavaria.hu/en/katalogus>

Budafok внесено до Лісабонської системи як географічне зазначення (номер реєстрації 584 від 15.11.1973).

Bonyhád – угорський емальований посуд, що зародився у місті Боньхад.

Bonyhád отримав свою назву від найбільшої угорської фабрики, яка досконало опанувала мистецтво емалі. Саме тут народжувались вироби, що витримували випробування часом й ставали справжньою родинною реліквією.

Одним з таких виробів є емальовані каструлі, виготовлені зі сталевих пластин, покриття яких запікається при температурі близько 800°C, що забезпечує неймовірну міцність та довговічність.

Фото: <https://galeriasavaria.hu>

Фото: <https://galeriasavaria.hu>

Фото: <https://galeriasavaria.hu>

Найбільш впізнаваними є горщики та каструлі червоного кольору з гранітним покриттям всередині виробу, що нагадує мармур.

Такий ефект досягається додаванням кам'яних крихіт в шар полімерів, що створюють характерне крапчасте забарвлення поверхні.

Bonyhád внесено до Лісабонської системи як географічне зазначення (номер реєстрації 585 від 15.11.1973).

Herend – вироби з порцеляни з містечка Херенд, Угорщина.

Історія виготовлення порцеляни у місті Херенд розпочалась у 1826 році, коли Вінце Штингл заснував невелику майстерню з виготовлення порцелянових виробів.

На впізнаваність та популярність порцеляни вплинула подія, що відбулась на Всесвітній виставці 1851 року в Лондоні. Саме там королева Британії Вікторія придбала обідній сервіз Herend, розписаним малюнками метеликів в екзотичному стилі шинуазрі.

Порцеляна проходить кілька етапів випалу. Перший випал відбувається при температурі близько 950°C. Після цього вироби покривають глазур'ю та знову випалюють, проте вже при більш високій температурі – близько 1400°C.

Порцеляна Herend нерідко оздоблюється позолотою. Під час декорування золотом вироби проходять додатковий випал при температурі близько 800°C.

Для розпису використовують порошкоподібні фарби, змішані з густою олією хвойних дерев. Малюнки наносять пензлем із натуральної шерсті білки або пером.

Фото: <https://herend.com/en/>

Фото: <https://herend.com/en/>

Фото: <https://herend.com/en/>

Herend внесено до Лісабонської системи як географічне зазначення (номер реєстрації 495 від 06.02.1968).

Halas, Kiskunhalas – майстерність виготовлення мережива, родом з міста Кішкунгалаш, Угорщина.

Перші згадки про мереживо Halas, Kiskunhalas з'явилися у 1902 році в містечку Кішкунгалаш, відоме в народі як «Халас».

Мереживо унікальне тим, що технологія його виготовлення налічує шістдесят різновидів стібків. Також для створення мережива використовують особливо тонку нитку з натурального матеріалу, майже невидиму голку та секрет, який, за легендами, відомий лише десяти майстриням-мереживницям. Досі маловідома техніка плетіння дбайливо передається з покоління в покоління.

Зазвичай мереживо має білий, ніжно-помаранчевий, блідо-зелений або жовтий колір.

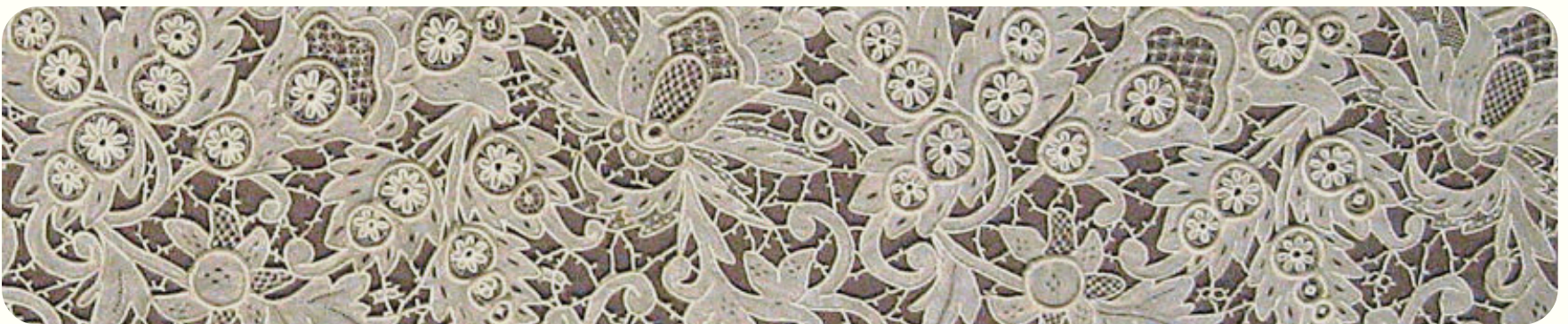

Фото: https://en.wikipedia.org/wiki/Halas_lace#

Halas, Kiskunhalas настільки популярне у світі, що його візерунки втілюють у прикрасах ювеліри, а предметні дизайнери – в меблях та елементах інтер'єру.

Мереживо з містечка Кішкунгалаш, з зображенням трьох рибок, неодноразово виборювало нагороди на міжнародних виставках, перевершуючи інші вироби з усього світу, що навіть мають більш давню традицію виробництва.

Halas, Kiskunhalas внесено до Лісабонської системи як географічне зазначення (номер реєстрації 738 від 06.11.1996).

Talavera – глиняні вироби ручної роботи, що здавна виготовляються у місті Пуебла та прилеглих до нього населених пунктах Мексики.

Керамічне мистецтво Мексики має тисячолітню історію. З XVI століття мексиканські ремісники почали створювати кераміку Talavera, яка вирізняється своїми яскравими кольорами, витонченими деталями та надзвичайною міцністю. Унікальний блиск та колір виробам надають традиційні техніки, що передаються у спадок від предків до нащадків.

Фото: <https://thetalaverahub.com>

Фото: <https://thetalaverahub.com>

Фото: <https://thetalaverahub.com>

Уряд Мексики встановив правила, обмеживши виготовлення кераміки лише чотирма регіонами країни. Майстерням, які хочуть виготовляти автентичну **Talavera**, необхідно отримати сертифікацію та проходити щомісячні перевірки.

Щоб отримати готовий виріб, глину обпалюють при високій температурі – саме це надає матеріалу міцність і гарантує довговічність.

Всі предмети розфарбовуються вручну, завдяки чому кожен з них має особливий вигляд. Майстри використовують обмежену палітру кольорів: синій, зелений, жовтий, червоний, коричневий і чорний. Змішування цих кольорів також дозволяється, проте лише для отримання помаранчевого та фіолетового.

Фото: <https://thetalaverahub.com/>

Talavera внесено до Лісабонської системи як географічне зазначення (номер реєстрації 833 від 17.07.1998).

Chulucanas – кераміка, родом з міста Чулункас, Перу.

Кераміка Chulucanas створюється з використанням технологій, що сягають часів до інків, та століттями передавались з покоління в покоління.

Основними складовими для виготовлення керамічних виробів є глина, пісок, листя манго та місцевий клімат. Глину добувають з кар'єрів, де переважають жовта і чорна глина. Вона надає виробам пластичність та яскравий блиск після полірування.

Майстри з Чулуканас використовують традиційні методи, ліплячи вироби вручну та наносячи природні барвники, отримані з листя та ґрунтових пігментів.

Щоби кераміка отримала характерний чорний відтінок, її випалюють у печі з манговим листям. Останній етап – ручне полірування чорним каменем, що надає виробам характерний блиск.

Фото: <https://www.selkirkauctions.com>

Щоб отримати готовий виріб, глину обпалюють при високій температурі – саме це надає матеріалу міцність і гарантує довговічність.

Всі предмети розфарбовуються вручну, завдяки чому кожен з них має особливий вигляд. Майстри використовують обмежену палітру кольорів: синій, зелений, жовтий, червоний, коричневий і чорний. Змішування цих кольорів також дозволяється, проте лише для отримання помаранчевого та фіолетового.

У місті проживають близько 500 сімей, які поєднують традиційні ремісничі техніки своїх предків з сучасними, практикуючи унікальний підхід до виготовлення кераміки.

Фото: www.selkirkauctions.com

Фото: www.selkirkauctions.com

Chulucanas внесено до Лісабонської системи як географічне зазначення (номер реєстрації 869 від 31.10.2006).

Злакуса – техніка виготовлення глиняних виробів, що походить з невеличкого села Злакуса на заході Сербії та внесена до репрезентативного списку нематеріальної культурної спадщини людства ЮНЕСКО.

Кераміку в селі Злакуса майстри створюють вже понад чотири століття. Її особливість – у рівному поєднанні глини та кальциту та традиційній технології виготовлення.

Сировина для злакуської кераміки надходить із двох різних сіл: кальцит добувають у Рупелєві, а глину – у Вранянах, що розташоване майже за 30 км від села Злакуса. Проте, в жодному з цих сіл гончарне ремесло ніколи не практикувалось, на відміну від Злакуси.

Вироби створюються за старовинною технологією на спеціальному колесі: майстер однією рукою формує посудину з валика матеріалу, а іншою – обертає механізм. Готові вироби висушують у тіні до 10 днів, а потім випалюють на відкритому вогні при температурі від 700 до 900°C.

Матеріали та спосіб виготовлення є повністю екологічними.

Фото: <https://grncarijazlakusa.rs/product/lonac-sa-ruckama/>

Фото: <https://grncarijazlakusa.rs/product/ovalna-cinija/>

Фото: www.selkirkauctions.com/

Фото: www.selkirkauctions.com/

Злакуса внесено до Лісабонської системи як географічне зазначення (номер реєстрації 1153 від 23.10.2020).

Пешкири Шабачког краја – рушники ручної роботи, що походять з регіону Шабаць, Сербія.

Історія рушників тісно пов'язана з битвою на Цері. Під час бою поранений солдат на ім'я Мілета Мілутінович перев'язав рани рушниками, які знайшов у валізі сільської дівчини неподалік Шабаця. Переконалий, що саме вони врятували йому життя, після завершення війни він повернув один із рушників родині тієї дівчини.

Зараз рушник, що вважається частиною легенди, зберігається в Національному музеї Шабаця.

Фото: www.facebook.com/

Фото: www.facebook.com/

Рушники традиційно виготовляли з конопель, льону та бавовни. Майстри прикрашали їх кольоровими бавовняними нитками та вишитими візерунками.

На багатьох рушниках також були вишиті послання, часто у вигляді віршів. А кінці рушників традиційно прикрашались китицями або мереживом.

Пешкири Шабачког краја внесено до Лісабонської системи як географічне зазначення (номер реєстрації 1154 від 23.10.2020).

Післямова

Географічне зазначення має глибше значення, ніж просто знак якості. Це форма визнання зв'язку між виробом, традицією та місцем, де цей виріб народжується. Воно зберігає унікальні знання, техніки, історії та надає їм нового звучання у сучасному світі.

Для громад та майстрів це відкриває реальні можливості: від зміцнення локального бренду й збереження робочих місць – до виходу на нові ринки та підвищення довіри до продукції, яка має справжню цінність й походження.

Саме тому важливо не зволікати та охороняти ремесла правовими інструментами, насамперед, зареєструвавши географічне зазначення. Це не лише спосіб заявити про свою майстерність, а й шлях до розвитку, визнання та передачі традиції далі.

Нехай це видання стане нагадуванням: автентичність варта охорони. І майбутнє ремесел – у руках тих, хто готовий діяти.

Більш детально про переваги реєстрації географічного зазначення для майстрів народних художніх промислів ви можете дізнатись із нашого Гайду «Інтелектуальна власність для народних художніх промислів». А ознайомившись з Чеклістом «9 кроків до масштабізації бізнесу» ви отримаєте практичну покрокову інструкцію для побудови сталого бізнесу, залучення покупців та виходу на нові ринки.

ІНФОРМАЦІЯ ПРО ВИДАННЯ

Про видання. «Народні художні промисли: мандрівка крізь традиції світу» – це спроба зазирнути у світ традицій, що дбайливо зберігаються в унікальних ремеслах з різних куточків планети. Представлені у виданні приклади – це не просто вироби, а живі символи культурної пам'яті, нерозривно пов'язані з історією, географією та ідентичністю місцевих спільнот. Вони отримали визнання на правовому рівні – як географічні зазначення – і стали прикладами того, як через ремесло можна зберігати й підтримувати культурну спадщину.

Цей проєкт покликаний популяризувати ідею правової охорони народних художніх промислів, показати потенціал географічних зазначень як інструменту не лише збереження традицій, а й розвитку економіки громад, підвищення впізнаваності виробів, залучення нових можливостей для майстрів.

Матеріал має ознайомчий характер. Описи виробів не є вичерпними й не замінюють офіційної інформації, з якою можна ознайомитися на сайтах компетентних органів країн – учасниць Женевського акту Лісабонської угоди або безпосередньо у виробників.

Для кого: для майстрів народних художніх промислів, фахівців у сфері культури та інтелектуальної власності, дослідників, ентузіастів традиційного мистецтва й усіх, хто цінує автентичність.

Мета: поширити знання про народні художні промисли, які отримали статус географічного зазначення, підкреслити їхню роль у збереженні культурної ідентичності та заохотити майстрів реєструвати власні вироби як об'єкти правової охорони.

Кулініч О., Ткачук А. Народні художні промисли: мандрівка крізь традиції світу: дайджест / художнє оформлення Третьякова Г., Шистя П. К.: УКРНОІВІ, 2025. 39 с.

© УКРНОІВІ, 2025

  Attribution 4.0 International (CC-BY-4.0)

Ліцензія не поширюється на контент у цьому дайджесті, що не належить УКРНОІВІ.

Візуальні елементи: Canva Pro.

Фотографії виробів представлені на офіційних сайтах, сторінках у соціальних мережах їх виробників та наведені з метою висвітлення інформації про вироби майстрів народних художніх промислів, місце походження яких охороняється як географічне зазначення.

Згадування окремих майстрів, компаній, сервісів або виробів у цьому дайджесті не є вираженням підтримки чи рекомендацією з боку УКРНОІВІ. УКРНОІВІ не надає перевагу жодному з них перед іншими подібними, які не названі в дайджесті.